

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. unicus. Quæ sit mensura esse Angeli, & operationum ejus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

Lumine speculativè cognoscimus Deū esse summum bonum, ac propterea summo modo diligendum, & tamen solis viribus naturæ non possumus id practicè judicare: ita similiter quavis in Angelo principium intelligendi & operandi ad extra realiter non differant, non sequitur tamen, quòd quicquid Angelus potest intelligere, possit & operari, sed intellectus ut practicus, seu in potentia operativa habet limitatam activitatis sphaeram, quam non habet ut est speculativus, & principium cognoscendi & intelligendi.

Dices rursus: Modus agendi duntaxat per imperium non est conveniens ulli creaturæ, sed soli Deo possibilis, cujus voluntati omnia subiecta sunt.

Respondeo modum agendi duntaxat per imperium non esse convenientem ulli creaturæ pure corporeæ, vel mixtæ, seu constanti ex spiritu & corpore, bene tamen substantiæ simplicis, & pure intellectuali: cum enim in ista non possunt dari, nisi potentia pure spirituales, quæ sunt tantum dicitur, intellectus scilicet & voluntas; quidquid agit, vel ad intra, vel ad extra, hoc totum mediatis illis potentijs, subindeque per actum imperij, elicitum ab intellectu, ut motus & applicatio à voluntate, operari debet, ut supra adduximus. In hoc tamen differt imperium Angeli ab imperio Dei, quòd primum est limitatæ & finitæ virtutis, habetque determinatam sphaeram activitatis sphaeram: Divinū verò est infinitæ virtutis & efficacitæ, & se extendit non solum ad ea, quæ sunt, sed etiam ad ea, quæ non sunt ut ait Apostolus ad Rom. 4.

DISPUTATIO VI.

De avo & tempore Angelorum.

Explicato motu Angelorum, consequens est, ut mensuram existentia & operationum ejus exponamus, & de avo ac tempore Angelorum breviter differamus. Undè sit

ARTICULUS UNICUS.

Quæ sit mensura esse Angeli, & operationum ejus?

Dico primò, esse Angeli mensurari avo. Ita D. Thomas supra quæst. 10. art. 5. quodlibet. 5. art. 7.

Probat: Esse Angeli non potest mensurari tempore, nec aternitate: Ergo avum est propria ejus mensura. Consequentia patet: quia tres tantum dantur mensuræ durationis rerum, scilicet aternitas, avum & tempus. Antecedens verò, quo ad primam partem, est etiam manifestum: Nam tempus est solum mensura rerum successivarum & corruptibilium; esse autem Angeli est totum simul & incorruptibile supposito mixtu divino, quem connaturaliter postulat, ut disp. 1. art. 4. ostensum est: quoad ad secundam vero partem convincitur ex ipsa aternitatis natura, quæ definitur duratio rei omninò immutabilis; qualis profecto non est substantia Angeli, quippe quæ (ut ibidem monstravimus) pluribus mutationibus obnoxia est.

Confirmatur: Nam ut docet D. Thomas locis citatis, aternitas mensurat durationem rei omninò invariabilis, & secundum substantiam, & secundum operationem: tempus mensurat duratio-

Tom. 11.

nem rei variabilis in esse & in operatione; nam mensurat res corruptibiles, quæ sunt in perpetuo fluxu & corruptione: unde D. Basilius homil. 1. in exameron ait: *Quæ sunt orta, quia aut incrementa, aut decrementa suscipiunt, fixationem autem stabilitatemque nullam, aut pertinemem obtinent, à temporis ipsius contineri natura: avum denique medio modo se habet; nam mensurat esse invariabile, & tamen admittit variationem secundum operationes.* Subsumo autem: Sed Angelus, licet sit immutabilis secundum esse substantiale, comparatur secum mutabilitatem quantum ad aliquas operationes: quia Angeli mutabiles sunt, & secundum locum, & secundum diversas cognitiones & affectiones, quas possunt exercere vel non exercere quando voluerint: Ergo esse Angeli avo mensuratur.

Confirmatur amplius: Esse Angeli est inferioris ordinis ad esse divinum, & superioris ad esse rerum corruptibilium: Ergo debet mensurari aliqua mensurâ, quæ sit inferior aternitati, & superior tempori; cum inter mensuram & mensuratum debeat esse proportio: Sed hæc mensura nulla alia esse potest, quam avum, quod, ut ait D. Thomas, ubi supra, medium est inter aternitatem & tempus: Ergo idem quod prius.

Objicies: Duratio Angeli, cum sit indivisibilis & tota simul, continet omnes temporis differentias, & coexistit presentis, præteriti, & futuro: Sed omnibus temporis differentijs coexistere proprium est aternitatis: Ergo duratio Angeli non est avum, sed aternitas.

Respondeo quòd licet in Angeli duratione non sit aliqua successio, sed suam durationem totam simul habeat, in ea tamen actu non continentur omnes differentia temporis: quia ut aliqua duratio possit simul continere præsens, præteritum, & futurum, non sufficit, quòd sit indivisibilis, & tota simul, sed insuper requiritur, quòd intra lineam durationis sit infinita: unde cum aternitas utroque hoc privilegio gaudeat, & sit duratio infinita simul & indivisibilis, utpote mensura esse divini, quod est infinitum & simplicissimum, in unico nunc indivisibili omnes temporis differentias continet, & ut ait D. Bernardus serm. 80. in Cantica: *Tempora sub ea transeunt, non ei: futurum non expectat, præterita non recognoscit, presentia non expectantur.* Avum verò, quamvis sit indivisibile & totum simul; cum tamen sit finitum, utpote mensura esse Angeli, quod finitum & limitatum est, non coexistit rebus temporalibus, nisi quando actu sunt, & earum transitum, & adventum expectare debet, ut ea continere & mensurare possit. Unde avum assimilatur baculo fixo in medio fluminis, vel arbori ad ripam plantatæ, quæ non coexistit simul & semel toti aquæ fluenti, sed paulatim & successivè non quidem per sui mutationem & successionem, sed per mutationem & fluxum ipsius aquæ, quæ continèd fluit ac decurrit. Aternitas verò, ratione sui vastissimi finis, rectè comparatur ripæ aut alveo, qui tam aquam fluminis semper continet, nec ejus fluxum & transitum expectat, ut illam mensuret: nam ut ait D. Thomas supra quæst. 14. art. 13. *Aternitas tota simul existens, ambit totum tempus.*

De quo plura diximus in Tractatu de scientia Dei, agendo de presentia rerum in aternitate.

Dico secundò, operationes Angelorum diversas habere mensuras, & aliquas mensurari aternitate participatâ, alias avo, alias tempore discreto, & alias tempore continuo.

Disputatio 4. art. 7.

Dist. 6.
art. unico

Explicatur & probatur conclusio. Diversa sunt in Angelis operationes: prima, & omnium nobilissima est ipsa visio Dei beatifica: secunda est cognitio naturalis, quae se cognoscunt, & amor quo naturaliter se amant: tertia est, quo cognoscunt & amant alias res extra se: quarta est actio transiens, quae vel Dei iussu, vel proprio nutu movent aliqua corpora, vel aliquem effectum ad extra producant. Prima operatio mensuratur aeternitate participata, ut in tractatu de visione Dei ostendimus. Secunda mensuratur aeternitate participata; quia licet in se sit indefectibilis & incorruptibilis, compatitur tamen aliquam mutabilitatem ex parte subiecti, in quo est, & aliarum operationum, quae illi adhaerent sunt. Tertij generis operationes, nec aeternitate participata, nec aeternitate mensurari possunt, sed tempore continuo, si sint continuae, discreto vero si discretae. Dicitur autem tempus discretum, eo quod sicut ex multis unitatibus constat numerus, qui est quantitas discretiva; ita ex multis actionibus Angelorum sibi succedentibus, vel potius ex durationibus illarum confurgit mensura quaedam durationis illarum actionum, quam Theologi vocant, *tempus discretum*; tempus quidem, quia est duratio habens prius & posterius, quod proprium est temporis; discretum vero, quia illae actiones, ex quibus confurgit, succedunt sibi, non continue, sed discrete, sicut in numero unitates. Ratio vero constituendi hanc mensuram haec fuit: quia illae actiones, cum sint defectibiles & mutabiles, nec aeternitate, nec aeternitate mensurari possunt; nec tempore continuo, nostro, vel Angelico; cum sint discretae, & sibi continuo non succedant. Ergo debent mensurari tempore Angelico discreto, si sint inter se impossibiles; quod addo, quia ut ex illis operationibus diversa instantia fluant, debent esse tales, ut simul esse non possint; si enim simul esse possint, eodem instanti mensurari possunt, subindeque non habent vim sufficientem ad constituendam successione, quae in tempore requiritur. Quod autem dicitur in Angelis operationes quae sunt simul impossibiles, patet: quia Angeli non possunt simul & unico intuitu omnia intelligere, & consequenter debent aliqua objecta post alia cognoscere, secundum quod ordo objectorum exposcit.

Quantum ad operationes Angeli virtualiter transientes, advertendum est, illas dupliciter posse considerari, primo active & ex parte Angeli, seu ut sunt in Angelo; secundo passive, & quantum ad earum effectus. Primo modo mensurantur tempore discreto, si sint discretae, vel continuo, si sint continuae: quia sub hac ratione sunt spirituales, & a tempore nostro independentes: altero vero modo mensurantur tempore nostro, quia secundum effectus, quos ad extra ponunt, corporeae sunt, & tempori nostro subduntur. Ita colligitur ex D. Thoma hic art. 3. ubi loquens de tempore mensurante motum Angeli, ait: *Istud tempus sive sit tempus continuum, sive non, non est idem cum tempore, quod mensurat motum caeli, & quo mensuratur omnia corporalia, quae habent mutabilitatem ex motu caeli: motus enim Angeli non dependet ex motu caeli. Et in 1. dist. 37. quaest. 4. art. 3. Nullus motus (inquit) mensuratur per motum caeli, nisi qui est ordinatus ad ipsum: unde etiam probant Philosophi, quod si essent plures mundi, oporteret esse plures primos motus, & plura tempora. Unde cum motus Angeli nullum ordinem habeat ad motum caeli, & praecipue si motus eius dicatur processio operationum,*

ut dictum est, oportet quod non mensuretur tempore, quod est mensura primi mobilis, sed alio tempore, cum temporis naturam ex natura motus accipere oportet.

Dices: Actiones intellectus nostri mensurantur tempore primi mobilis, licet sint spirituales: Ergo etiam actiones Angelorum, licet spirituales, eodem tempore mensurari possunt.

Respondeo negando consequentiam: quia anima existens in corpore, pedit ab eo tam in modo essendi, quam in modo operandi, & sic non mirum, quod quodammodo est in corpore, quod amissibiliter informat, tempore illo mensuratur: Angelus autem est omnino a rebus corporeis independentis, & consequenter tempore nostro mensurari non potest, sed aliud necessarium exigit superioris ordinis & rationis; & sic secundum continuas operationes tempore continuo spirituale, secundum discretas vero spirituale discretum explicat.

Quaeres primo, an aeternitas sit unum tantum, vel multiplex?

Respondeo aeternitatem posse dupliciter sumi: primo largè & improprie, pro qualibet duratione rei incorruptibilis; & sic manifestum est, illud non posse poni unum tantum pro omnibus Angelis & rebus incorruptibilibus, cum illorum durationes multae sint, & tot, quot sunt eorum existantiae: sicut si tempus accipiat solum pro duratione cuiuscunque motus, non potest esse unum tantum, sed tot dantur tempora, quot sunt motus durantes: quae ratione dixit Augustinus, 11. conf. cap. 23. *Ansi cessarent caeli lumina, & moveretur terra singulis, non esset tempus, quo metremur eos gyros (caerulus) Cuiusdam vero cum sol fieret, ut videtur in suo praelium perageret, sol stabat, sed tempus ibi secundum aeternitatem potest sumi strictè pro duratione maxime regulari & uniformi, durationem cuiuscunque substantiae incorruptibilis mentiare; & sic unum datur aeternitas, ut docet D. Thomas supra qu. 10. art. 6. Quia (inquit) cum unum quodque mensuretur simplicissimo sui generis, ut dicitur 10. metaph. oportet quod esse omnium aeternitatum mensuretur esse primi aeterni, quod tantum simplicius est, quanto prius. Sicut etiam videmus in*

tempore, quod in ratione mensurae unum est duratio scilicet motus diurni primi mobilis: quia cum sit omnium simplicissimus, & uniformissimus, ad ipsius durationis uniformitatem reliquas durationes motuum reducimus.

Quodnam autem sit supremum aeternitatum, in quo tanquam in proprio subiecto aeternitas in ratione mensurae resideat? disputant Theologi. Quidam sentiunt illud in Lucifero residere: quia ille est supremus omnium Angelorum, nec naturalem uniformitatem in durando & operando ex peccato suo amisit, cum naturalia omnia manserint integra in Demonibus. Ita Banez & Zumel supra qu. 10. art. 6. Alij existimant aeternitatem simpliciter & omnibus consideratis esse in anima Christi: quia ex unione ad Verbum maiorem participat immutabilitatem, & emanandi uniformitatem, quam Angeli; & licet sit illis inferior in natura est tamen superior in gratia, quae reddit naturam magis elevatam & uniformem: & propinquirem aeternitati. Ita Nazarius supra art. 6. ejusdem quaestionis citat controversiam. Pro qua etiam sententia citantur aliqui Thomae, suppresso nomine, à Pererio libro 12. de principijs rerum naturalium capite 14.

Ceterum neutra sententia conformis est D. Thomae. Non prima, nam S. Doctor in 2. dist. 1. qu. 1. a. 2. ad 5. & opusc. 36. cap. 5. & quodlib. 7. art.

atq. 7. expresse negat avum subjective esse in Lu-
 cifero: quia avum consideratū in ratione men-
 sura, no respicit esse simpliciter & absolute, sed
 esse secundum quod habet minus de mutabili-
 tate accidentali adjunctum. Unde quia Lucifer,
 ab uno summo bono recedens, variis se imerlit
 reum quarum primatum ambivit affectionibus,
 atque inordinatis, ac depravatis mutationi-
 bus, in cuius signum dicitur illi Ezechiel. 28. *In*
multitudine negationis tua repleta sunt interiora tua
iniquitate, & peccatis; ideo operando amisit rati-
onem mensuram respectu aliorum aviternorum.
 Unde ait D. Thomas opusculo citato: *Supposito*
quod Lucifer fuisset maximus Angelorum, si steterisset, in
si foret avum ut in subiecto: Sed quia eius natura non
est perfecta perfectione gloria aeternae, non est in eo ali-
quod quod sit alius mensura, sed in eo qui magis inter
omnes est gloria parriceps.

Neque obicit quod in speculabilibus Lucifer
 manserit aequè perfectus sicut antea. Sufficit e-
 nim quod in practicis ita sit mutatus, quod ma-
 iorem mutabilitatem & difformitatem in ope-
 rando incurrit. Præterquam quod valde cre-
 dibile est, quod adveniens se ex inclinatione &
 ordinatione naturali inclinari ad intelligendum
 sine divisione specierum suarum, dividit illas ex
 odio in Deum, & sapit cum illa divisione co-
 gnoscit, quam secundum modum connaturalem
 & proportionatum suæ naturæ, ut ita verificetur
 quod in inferno nullus ordo, sed sempiternus horror
 turbabit, ut dicitur Job cap. 10.

Alia sententia, licet pia ac probabilis videat-
 ur, est etiam a mente D. Thomæ & a veritate a-
 spectu quia idea S. Doctor locis citatis docet
 avum reiderere in supremo bonorum Angelorum
 tum etiã quia licet anima Christi excedat in do-
 nis supernaturalibus omnes Angelos, in natura-
 libus tamen minoratus est paulominus ab Ange-
 lis, ut dicitur Psal. 8. & ad Hebraeos 1. avum au-
 tem est mensura naturalis ordinis, & daretur in
 in Angelis, si essent in puris naturalibus.

Adde quod operationes Christi, extra visio-
 nem Beatificam, etiam supernaturales sunt, in
 modo tamen operandi, qui conformatur modo
 naturali, minus universali modo procedunt, quã
 operationes Angelis; sicut de speciebus scientiæ in
 anima Christi docet S. Thomas 3. p. quæst.
 1. art. 6. Sic minus rediguntur ad unitatem &
 uniformitatem, quam species Angelorum: illud
 autem habet rationem mensuræ, quod simplicius
 & uniformius est. Ergo avum in ratione mensu-
 ræ non est subjective in anima Christi. Multo mi-
 nus est in anima Beatissimæ Virginis, ut quidam
 volunt quia licet illa in beatitudine & donis su-
 pernaturalibus omnes Angelos excedat, est ta-
 men in natura illis inferior; uniformitas autem
 manendi & operandi in æternis, præcipuè at-
 tenditur ex natura ipsius substantiæ spiritualis, ut
 pertinet ad ordinem naturalem, licet illa possit
 augmentum ex gratia & gloria recipere: unde
 S. Thomas opusculo citato ait: *Ille qui perfectio-*
rum naturam habet in gloria, habet in se unde ali-
quæ sententur.

Dicendum igitur est cum eodem S. Doctore
 locis citatis, & cum pluribus eius Discipulis, Lu-
 cifero peccante, durationem Angeli supremi qui
 remanet in gratia, rationem mensuræ accepisse
 respectu durationum aliorum Angelorum: quia
 illa retinet maiorem unitatem & similitudinem natura-
 lem in suis operationibus, quæ ex adhesionem ad Deum,
 & rationem ad summum Bonum, per gratiã & glo-
 riam, perfecta & consummata fuit. Sicut enim li-

A daretur quod jam motus primi mobilis deficeret
 ab illa uniformitate & regularitate quam habet,
 statim eius duratio rationem mensuræ respectu
 motuum inferiorum amitteret, & illa ratio men-
 sura remaneret aut resularet in corpore celesti
 quod magis uniformiter & regulariter movere-
 tur: ita pariter statim atque Lucifer, per pecca-
 tum ab uno summo bono recedens, defecit à re-
 gularitate & uniformitate quam habebat in ope-
 rando, amisit rationem mensuræ respectu aliorum
 Angelorum, & supremus inter bonos Angelos,
 qui immobilis permanit in regularitate & uni-
 formitate quam habebat in operando, rationem
 illã mensuræ acquirivit. Nec est inconveniens,
 quod avum possit mutare subiectum materialiter
 loquendo: nam formaliter non mutat, cum
 subiectum avi formaliter, sit illa substantia im-
 mutabilis, quæ minori mutabilitati in operando
 conjuncta est, seu quæ est radix operationum ma-
 gis regularium & uniformium, ubicumque aliàs
 hoc invenitur. Sicut locus formaliter sumptus,
 est superficies ambiens, ut tot gradibus distans à
 polis & centro mundi, quæcumque aliàs illa sit
 materialiter & in individuo. Et sic ille qui est
 supremus Angelus, & minori mutabilitati obno-
 xius, redderetur mutabilior quam ille qui est ei
 inferior, amitteret eius duratio rationem avi
 seu mensuræ quæ petit maiorem uniformitatem;
 & duratio inferioris Angeli qui maneret uni-
 formior, diceretur avum, seu mensura duratio-
 nis aliorum Angelorum.

Dices: Ad hoc ut aliqua duratio possit dici me-
 sura respectu aliarum, oportet quod sit notior
 illis, ad hoc enim mensuræ ordinantur, ut per eas
 nobis notificetur quantitas mensurati: Sed du-
 ratio Angeli supremi, non est quid notius quam
 sint durationes cæterorum Angelorum. Ergo nõ
 obtinet rationem mensuræ. Minor probatur: Quia
 quilibet Angelus inferior longè clariùs cogno-
 scit propriam & intrinsecam durationem, & ea
 omnia quæ sunt intra se, quã durationem & alia
 quæ sunt in Angelo superiori. Ergo duratio An-
 geli supremi non est quid notius, quã duratio-
 nes cæterorum Angelorum.

Respondeo, ad rationem mensuræ nõ semper
 requiri quod sit notior quoad nos, & ex parte
 cognoscētis, sed sufficere quod sit notior quoad
 se, & ex parte rei cognita: causa enim est mensura
 perfectionis effectus, quia licet effectus sint ma-
 gis & prius nobis noti quã causa, viã originis
 & imperfectionis, tamen causa sunt magis nota
 quoad se, & viã perfectionis & resolutionis: un-
 de ut perfecte & sciētificè effectus cognoscamus,
 deducimus eos in principia & causas, & eorum
 perfectionem, ex perfectione & nobilitate causa
 venamus, ac merimur. Quare licet Angelus infe-
 rior cõnaturalis, & cognitione magis sibi pro-
 portionatã, magisq; ad æquante modum cogno-
 scibilitatis objecti, propriam & intrinsecam du-
 rationem, & ea omnia quæ sunt intra se cogno-
 scat; quia tamen cognoscendo Angelum superio-
 rem, videt eius durationem longe perfectiorẽ
 & regulariorem esse, eã quæ sibi suisque ope-
 rationibus naturalibus, convenit istam in duratio-
 nem Angeli supremi, operationumque eius, tan-
 quam ad regulam ac mensuram reducit, & uni-
 formitatem suæ durationis, per uniformitatem
 durationis Angeli superioris cognoscit.

Quares secundo, an sit unum numero tempus
 Angelorum, quod sit mensura actuum liberorũ,
 sicut est unum eorum avum, quo illorum ope-
 rationes naturales & necessariae mensurantur?

Ratio

Ratio dubitandi est, quia actiones liberae Angeli supremi non videntur habere uniformitatem requisitam ad rationem mensuram, cum ipse possit habere plures, vel pauciores operationes liberas, vel etiam omnem actum liberum suspendere, subindeque videtur in eo non dari unum numero tempus continuum, vel discretum, quo mensurentur actus liberi aliorum Angelorum.

Deinde, actiones liberae Angeli superioris non sunt cognitae ab inferiori, sed ei occulta: Ergo non habent rationem mensuram, quae debet esse notior mensurato.

Præterea, Angelus inferior in suis actionibus liberis nullo modo subditur superiori: Ergo quoad istas operationes nullo modo mensuratur ab illo.

Denique contingere potest, quod dum Angelus inferior liberè operatur, superior nullum actum liberum eliciat: Ergo non poterit tunc actio libera Angeli inferioris regulari & mensurari per tempus & durationem operationis liberae Angeli superioris.

Propter hæc argumenta plures ex nostris Thomistis negant dari unum tempus in supremo Angelo: quo actiones liberae Angelorum inferiorum mensurentur; sicut datur unum ævum, quod naturales ac necessarias metitur illorum operationes, nempe cognitionem naturalem, quæ se cognoscunt, & amorè, quo se naturaliter diligunt.

17. Nihilominus Cajetani sententia, quæ unum numero tempus in supremo Angelo magis ordinatè & regulariter operante agnoscit, videtur probabilior, ac principiis supra statutis conformior. Ratio autè hujus est, quia illa, quæ sūt multiplicata & dispersa, debet mensurari & regulari per illud, in quo sunt magis unita; per ea enim, quæ ad majorem unitatè accedunt, cetera mensuramus & regulamus, ut docet Arist. 4. Physic. c. 14. Sed multæ operationes Angelorum inferiorum referuntur in unica supremi Angeli operatione unita; cum hic intelligat per species universales, pluraque objecta representantes, quàm Angelus inferior; ita ut si quatuor aut quinque operationes requirantur in Angelo inferiori ad aliqua objecta cognoscenda, duæ aliquando, vel etiã una in Angelo superiori ad eorundem cognitionem sufficiant; quia aliquando una species repræsentat intellectui Angeli superioris illa omnia, quæ per quatuor, vel quinque species intellectui Angeli inferioris repræsentantur: Ergo Angelus supremus est in operando mensura & regula inferiorum, & per consequens duratio etiã operationum ipsius, est mensura & regula durationis operationum Angeli inferioris. Sicut enim per unicam speciem, & unicam intellectiõnem Angelus superior cognoscit ea, quæ per plures species, & intellectiõnes ab inferiori cognoscuntur, ita unico instanti intellectiõne perlatrat illa, in quorum cognitione plura instantia Angelus inferior consumit.

18. Ex quo patet responsio ad primum fundamentum ad versè sententiã; licet enim Angelus superior possit habere modò plures, modò pauciores actiones liberas; quia tamen per species magis universales intelligit, quàm Angeli inferiores, & plures rationes percipit in quolibet objecto, minus multiplicat suas operationes, quàm Angeli inferiores: ubi autem est minor multiplicitas, est major simplicitas ac uniformitas; quia diffinitas & confusio nascitur ex multitudinè minus ordinatã; undè in actibus liberis Angeli su-

A premi reperitur uniformitas sufficiens ad rationem mensuram.

Ad secundum responderetur, quod licet operationes liberae Angeli superioris ex se & ex natura sua sint occultae, sunt tamè manifestabiles, & de facto plures manifestantur Angelis inferioribus per illuminationes, locutiones, aliasque actiones hierarchicas; quod sufficit ut modus procedendi Angeli superioris in suis operationibus liberis possit ab inferiori cognosci, eiq; pro regula & mensura suorum actuum liberorum deservire. Ex quo habes solutione ad tertium: licet enim Angelus inferior in suis operationibus liberis non subdatur superiori Angelo effectivè, ei tamè subditur exemplariter, quatenus ad ejus modò operandi simplicitatem & magis uniformem debet se conformare; sicut etiam esse unitus nõ dependet ab alio effectivè, & tamen, ut supra vidim, mensuratur per ævum & durationem alterius: ad rationem enim mensuram, ut talis est, non requiritur necessariò, quod sit causa effectiva respectu mensurati, sed sufficit, quod sit causa exemplaris illius.

Ad ultimum dicendum est, quod si contingat Angelum supremum nullum elicere actum liberum, dum inferior liberè operatur, tunc operatio libera Angeli inferioris mensurabitur, vel tempore particulari & intrinseco, non vero tempore communi & extrinseco in solo supremo Angelo existente; sicut cum tempore solis Sol, ac per consequens primum mobile, in quo est tempus, stetit, motus corporum inferiorum tempore solum particulari & intrinseco, non autem communi & extrinseco mensurabuntur. Vel tunc operatio libera alterius Angeli superioris poterit habere rationem regulæ & mensuram respectu actus liberi eliciti ab inferiori: sicut supra dicebamus, quod si motus primi mobilis cessaret, vel ab ea, quam habet, regularitate, & uniformitate deficeret, tunc ratio mensuræ respectu motuum inferiorum in alio corpore caelesti resultaret, quod magis uniformitè & regulariter moveretur. *Accidit enim tempus, quod sit numerus motus firmamenti* (inquit D. Thomas infra quæst. 66. art. 4. ad 2.) *In quantum hic motus est primus motuum; si autem esset alius motus primus, illius motus mensura esset tempus: quæ omnia mensurantur primo sui generis.* Propter hoc fortasse Aristoteles definiens tempus, solum ait, illud esse numerum motus secundum præsens & posterius. Non dixit numerum motus primi mobilis: quia accidentale est tempori, quod per motum primi mobilis, vel alterius corporis caelestis mensuretur.

DISPUTATIO VII.

E De quidditate cognitionis Angelicæ.
Ad quæstionem 54. D. Thomæ.

Explicatis his, quæ ad substantiam Angelicam pertinent, consideratam tam in ordine ad se, quàm per respectum ad alia, exponenda nobis sunt cum D. Thomæ ea, quæ spectant ad ejus cognitionem; quæ sunt præcipue quatuor, nempe quidditas ejusmodi cognitionis; modum ipsius, scilicet species intelligibiles, seu objecta, quæ ab ea attinguntur; & modus, quo illa fit. De quibus disserit S. Doctor à quæst. 74. usq; ad 79. De primo agemus in hac disputatiõne; de alijs vero in sequentibus.